

NERINGA MARKAUSKAITĖ

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

Pranciškaus Tičkovskio kolekcijos ir archyvo tyrimas: chronologinis aspektas

Anotacija. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomi kunigo Pranciškaus Tičkovskio rankraščiai, knygos, grafikos kūriniai ir ekslibrisai, senienos ir dantiraščiai, taip pat laišakai ir atvirukai, kurie XX a. ketvirtajame dešimtmetyje buvo atiduoti Vrublevskių bibliotekai. Devintajame dešimtmetyje iš nemažos kolekcijos ir asmeninio archyvo dalies, išsaugotos Bibliotekos Rankraščių skyriuje, buvo suformuotas Pranciškaus Tičkovskio fondas (F 147). Tačiau kita kolekcijos dalis, apie kurią žinoma iš pavienių spaudinių ir grafikos kūrinių, dar nėra mums pažįstama. Straipsnio tikslas yra aptarti P. Tičkovskio kolekciją, surinktą skirtingais gyvenimo laikotarpiais, atskleisti šios kolekcijos ir archyvo ryšį.

Esminiai žodžiai: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka; Pranciškus Tičkovskis; kolekcija; asmeninis archyvas.

Keywords: The Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences; Franciszek Tyckowski; collection; private archive.

Įvadas. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – LMA Vrublevskių biblioteka) Rankraščių ir Retų spaudinių skyriuose (toliau LMAVB RS ir LMAVB RSS) yra išsaugoti kunigo Pranciškaus Tičkovskio (Franciszek Tyckowski, 1891–1982) XX a. sukaupti rankraščiai, knygos, grafikos atspaudai, ekslibrisai, senienos ir dantiraščiai. Šią kolekciją¹ XX a. ketvirtajame dešimtmetyje P. Tičkovskis padovanojo Vilniuje įsikūrusiai Vrublevskių bibliotekai. Tuo pačiu metu Bibliotekai buvo perduotas ir P. Tičkovskio asmeninis archyvas². XX a. II pusėje LMA Centrinės bibliotekos paveldėta kolekcija ir archyvo dokumentai istoriko Rimanto Jaso 1981 m. buvo sujungti į Rankraščių skyriuje saugomą Pranciškaus Tičkovskio fondą³. Senienų rinkinys su reljefais, dantiraščių lentelėmis, taip pat grafikos kūriniai ir knygos atiteko Retų spaudinių skyriui.

1 Kolekcija čia suprantama kaip platesnė sąvoka, reiškianti skirtingais laikotarpiais sukauptą privatų rinkinį, kurį sudaro skirtingos rūšies kultūrinę bei mokslinę reikšmę turintys dokumentai.

2 Nuo 1933 m. nemaža dalis P. Tičkovskio asmeninės kolekcijos bei archyvo buvo perduodama Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių draugijai mokslui remti, o nuo 1935 m. – Vrublevskių bibliotekai. Paskutinius rankraščius ir spaudinius bibliotekai jis atidavė iki 1939 m. rugsėjo. Antrojo pasaulinio karo pradžioje pašauktas į karo tarnybą, P. Tičkovskis išvyko iš Vilniaus kaip karo kapelionas. Pateko į sovietų nelaisvę, kalėjo belaisvių stovyklose. 1941 m. įstojo į generolo Anderso vadovaujamą lenkų kariuomenės dalinį. Po karo, 1946 m., išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas, dirbo dviejose Niujorko parapijose [16, 48].

3 P. Tičkovskio fondą (F 147) sudaro 1288 fiziniai vienetai.

Istoriografijoje beveik neužsimenama apie XX a. I pusėje sukauptus P. Tičkovskio rinkinius. Nuorodų apie jo narystę Mokslo bičiulių draugijoje ir padovanotus spaudinius randame kasmetinėse Draugijos ataskaitose [56, 14, 25; 57, 13, 23]. Draugijai ir Vrublevskių bibliotekos bei jos rinkinių raidai skirtose monografijose P. Tičkovskis dažnai minimas kaip aukotojas [17, 391, 519], taip pat 1936 m. įsteigtos Vrublevskių bičiulių draugijos pirmininkas, kurio pastangomis gausėjo Vrublevskių bibliotekos fondai [15, 46, 47, 92, 95, 113]. Apie jo kolekciją liudija dovanų Bibliotekai sąrašai [53]⁴. Spėjama, kad ne visi Bibliotekai atiduotų dokumentų sąrašai išliko, o iš išlikusiųjų ne visi yra patikimi. Be jų, randama įvairių juodraščių, kurie primena pastabas apie skirtingais laikotarpiais ir atskiromis dalimis perduotus rankraščius, spaudinius ir kitas vertybes. Juose gali būti pažymėtas dovanų skaičius arba pagal dokumentų rūšį išskirtos jų grupės. Iš P. Tičkovskio padovanotų dokumentų Bibliotekos darbuotojai iki Antrojo pasaulinio karo jau nespėjo atkurti kolekcijos rinkinių. Todėl ir P. Tičkovskio knygas, kitus spaudinius bei grafikos kūrinius, kurie šiandien yra skirtinguose Bibliotekos fonduose, nėra lengva surinkti į visumą.

Straipsnio tikslas – aptarti nedaug tyrinėtą P. Tičkovskio kolekciją, saugomą Bibliotekos Rankraščių ir Retų spaudinių skyriuose. Taip pat norima išsiaiškinti šios daugialypės kolekcijos ryšį su P. Tičkovskio kauptu asmeniniu archyvu. Remiantis šio archyvo dokumentais, siekiama atskleisti kolekcijos formavimosi laiką ir bruožus.

Pranciškaus Tičkovskio autobiografijose⁵ ir kituose jo archyvo dokumentuose rašoma, kad jis gimęs Meridene (JAV Konektikuto valstija). Jo gimimo data – 1891 m. spalio 10 d. – nurodyta gimimo metrikų nuoraše [51, lap. 1]⁶. XIX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje šiame mieste įsikūrė P. Tičkovskio tėvai Juozapas ir Kazimiera Tičkovskiai, išvykę iš savo sodybos, apie kurią nieko nežinoma. Spėjama, ji buvusi Suvalkų apylinkėse. Meridene vidurinės mokyklos kursą pabaigusį sūnų tėvai išsiuntė į savo gimtąjį kraštą, kad galėtų mokytis kunigų seminarijoje. 1906 m. P. Tičkovskis laivu atplaukė į Europą, pasiekė Suvalkus⁷. Čia, globojamas giminaičių, jis pabaigė gimnaziją ir įstojo į Seinų seminariją.

P. Tičkovskio studijos seminarijoje užsitęsė dėl Pirmojo pasaulinio karo: 1914 m. rudenį jis buvo pakeltas subdiakonu. Jo autobiografijoje pasakojama, kad 1915 m. iš Seinų atvykęs į Vilnių mokėsi atsidariusioje seminarijoje (prieš tai ji buvo uždaryta kaizerinės valdžios), kurią baigė 1917 m., o Kaune buvo išventintas į kunigus [62]. Seminarijos metus primena vienas ankstyviausių jo archyve saugomų paveikslėlių, skirtas subdiakono šventimams. Šis paveikslėlis P. Tičkovskiiui 1916 m. buvo padovanotas, kaip primena įrašas, Stanislovo Chodykos, tikėtina, seminarijos draugo [35].

Pradedant XX a. antruoju dešimtmečiu, P. Tičkovskio kolekcijoje atsirado atvirukų, jo atsivežtų iš kelionių, taip pat įvairių švenčių progomis atsiųstų atvirlaiškių, kartais saugotų su laiškais. Dalis atvirukų, dabar saugomų Retų spaudinių ir Rankraščių skyriuose, perteikia fotografuotus architektūros paminklų ir meno kūrinių vaizdus; paminėtini atvirukai su pranciškonų ir bernardinų vienuolynais ir bažnyčiomis Vilniuje, Kretingoje ir Gardine [63; 60; 13]. Rinki-

4 Vrublevskių bibliotekos dovanų sąrašai nėra išsamūs ir neapibūdina konkrečių rankraščių ir spaudinių, tačiau jie padeda suvokti, kad šiuo laikotarpiu P. Tičkovskio kolekcija Bibliotekai buvo perduota atskiromis dalimis.

5 Viena autobiografija buvo parašyta po 1921 m. [61], kita – 1934 m. birželio 10 d. [62].

6 Autobiografijoje nurodyta 1893 m. data, matyt, yra klaidinga [61, lap. 1; 62, lap. 3]. P. Tičkovskio gimimo metrikų nuoraše, kurį 1928 m. iš Merideno į Vilnių atsiuntė jo tėvas, nurodoma, kad jis gimė 1891 m. spalio 10 d. Kartu su metrikais buvo atsiųstos kelios pažymos, kuriose pateikti duomenys apie patį P. Tičkovskį ir jo tėvų atvykimą į Ameriką. Pažymose taip pat nurodoma, kad Juozapas Tičkus (Tizkus) ir Tyczkowski yra vienas ir tas pats asmuo. Šių dokumentų reikėjo P. Tičkovskio išvykimui į Jungtines Amerikos Valstijas [51, lap. 2–5].

7 Apie tai užsimenama viename iš P. Tičkovskio tėvo atsiųstų dokumentų, taip pat – P. Tičkovskio autobiografijoje [51, lap. 6; 62, lap. 3].

nyje randame atvirukų su Merideno vaizdais, kurie P. Tičkovskiui galbūt primindavo vaikystę. Šiame pramoniniame mieste, jau nuo XIX a. pradžios pagarsėjusiame sidabro ir kitų metalų apdirbimui ir liejimui skirtų įrenginių fabrikais, buvo pastatyta ligininė, kelios mokyklos, įvairioms konfesijoms priklausančių bažnyčių. Dauguma šių objektų yra užfiksuota Merideno panoramoje, taip pat ir kituose, miesto parkus ir aikštes vaizduojančiuose atvirukuose, kurie galėjo būti surinkti į vieną Meridenui skirtą atvirukų rinkinį. Kai kurie iš šių atvirukų P. Tičkovskiui buvo atsiųsti, o kai kuriuos jis galėjo įsigyti lankydamasis gimtajame mieste [26; 27].

Iš kitų P. Tičkovskio sukauptų knygų galima išskirti iki šiol nedaug žinomas, spėjama, Seinų kunigų seminarijos laikmečiu įsigytas knygas, kurios dabar saugomos LMA Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje. Paminėtinos knygelės apie šventuosius, leidiniai, kuriuose aptartos tikėjimo tiesos: *Pamokymas apie Viešpaties Jėzaus, Dievo Motinos ir Viešpaties Šventųjų šventes* [45], kun. Jurgio Baltrušaičio *Apie tikrąjį pamaldumą* [3], ar *Ištatai Dievotos draugybės šventosios Nazareto šeimynėlės* [20]. Šio savininko ženklai, aptinkami daugelyje kitų XVI–XX a. pirmosios pusės spaudinių, primena, kad P. Tičkovskis per keletą dešimtmečių sukauptė ir senų, ir pačių naujausių, jo gyvenimo metais išleistų knygų biblioteką. Retų spaudinių skyriuje yra saugomos jam priklausiusios teologijos, filosofijos, teisės, istorijos, literatūros ir meno knygos. Iš jų paminėtini XVI a. išleisti Sebastiano Branto, Jano Herburto teisėtvarkos veikalai [6; 14], taip pat 1781 m. Varšuvoje išleista Adomo Stanislovo Naruševičiaus parašyta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės etmono Jono Karolio Chodkevičiaus biografija [29].

Buvusiame P. Tičkovskio archyve išsaugoti studijų Varšuvos universitete rankraščiai⁸. Čia jis studijavo teologiją ir paleografiją, mokėsi hebrajų, aramėjų ir asirų kalbų. Šiam studijų laikotarpiui priskirtini paskaitų konspektai, kuriuose įrašyti intarpai asirų kalba iš Evangelijos pagal Šv. Matą su jų vertimais į lenkų kalbą [46].

P. Tičkovskio domėjimasis dantiraščiais galėjo lemti jo pasirinkimą pabaigus Varšuvos universitetą išvykti studijuoti į Romos popiežiškąjį Biblijos institutą. Šiame institute, kaip rodo įrašai studijų knygelėje, P. Tičkovskis vėl susidomėjo paleografija, mokėsi senosios asirų bei šumerų kalbų, pradėjo tyrinėti dantiraščius [48]. Studijų paskatintas, 1926 m. jis išvyko į Palestiną, iš ten atsivežė dantiraščio lentelių. Manoma, kad šie eksponatai yra vieni iš pirmųjų jo buvusiame senienų rinkinyje. Dabar Bibliotekos Retų spaudinių skyriuje saugomą rinkinį sudaro įvairūs skirtingų laikotarpių eksponatai: dantiraščio lentelės ir jų kopijos, reljefai, taip pat nedidelės skulptūrėlės iš skirtingų Senovės Egipto ir Babilono karalysčių [10]⁹.

P. Tičkovskio archyvas pagausėjo trečiajame dešimtmetyje, jį paskyrus Vilniaus Šv. Arkanġelo Mykolo (bernardinų) bažnyčios rektoriumi. Tikėtina, kad tuomet jis ėmė rinkti medžiagą apie šioje Vilniaus bernardinų vienuolyno bažnyčioje jau nuo pat jos fundatoriaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kanclerio Leono Sapiegos laikų čia saugotą stebuklais pagarsėjusį ir 1750 m. iškilmingai karūnuotą Švč. Mergelės Marijos (Sapiegų Madonos) paveikslą¹⁰. Ketvirtąjo dešimtmečio pradžioje, ruošiantis šios bažnyčios remontui, paveikslo aptaisą ir kelis šimtmečius menančius votus, puošmenas – perlais ir emale padabintą sidabro koljė, karulį su Kūdikielio Jėzaus figūra, seges (tarp jų ir škofijas), taip pat žiedus – P. Tičkovskis pavedė nufotografuoti fotografams Boleslovai ir Edmundui Zdanowskiams.

8 Varšuvos universitete jis su kelerių metų pertrauka mokėsi 1918–1925 m.

9 Jį sudaro 43 objektai. Skulptūrėlės, skirtos padėkoti dievams, vaizduoja dievus, taip pat žmones, o viena iš perteikia sfinksą skarabėjų.

10 Švč. Mergelės Marijos su Kūdikieliu Jėzumi paveikslas, nuo XVI a. pradžios buvęs Vilniaus šv. Pranciškaus ir šv. Bernardino (bernardinų) bažnyčioje, atiduotas bernardinėms ir 1596 m. per jų įvesdinimą įneštas į Šv. Arkanġelo Mykolo bažnyčią [21].

Stebuklingo Švč. Mergelės Marijos paveikslo votai šios srities žinovų buvo lyginami su juvelyriniais dirbiniais. Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios rektorius P. Tičkovskis, norėdamas daugiau sužinoti apie votų sukūrimo laiką bei dirbtuves, kreipėsi į Krokuvoje gyvenusį Leonardą Lepszy'ą. Apie rektoriaus susirašinėjimą su šiuo, tuomet gerai žinomu juvelyrikos dirbinių ekspertu liudija 1933 m. iš Krokuvos jam atsiųstas laiškas. L. Lepszy'as rašė, kad iš kunigo atsiųstų fotografijų¹¹ jis negalįs pasakyti, kur šie votai buvo pagaminti, galbūt Vilniaus, Krokuvos ar Gdansko auksakalių dirbtuvėse. Restauruojant Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje esantį Leono Sapiegos paminklą, P. Tičkovskis tikėjosi sužinoti ir apie fundatoriaus skulptūros meistrą. Šiam konsultantui išsiųstame laiške bažnyčios rektorius, matyt, klausė apie skulptūros autorių. Atsakydamas į P. Tičkovskio paklausimą, L. Lepszy'as rašė nežinąs, ar ją sukūrė Krokuvoje gerai žinomas architektas bei skulptorius Pranciškus Krokuviškis [24].

Šiuo laikotarpiu P. Tičkovskis savo rinkinyje priglaudė iš Vilniaus vienuolių bernardinių gautus tris XVII ir XVIII a. rankraščius, buvusius nepaprastai svarbius šios vienuolijos vidaus gyvenimui ir neatsiejamus nuo Vilniaus bernardinių vienuolyno istorijos. XVI a. pabaigoje iš Užupyje buvusio bernardinių vienuolyno į naujus, L. Sapiegos funduotus namus kartu su Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia perėjo dalis reformą priėmusių Šv. Pranciškaus ordino vienuolių¹². Dviejuose rankraščiuose surašytos taisyklės stojančioms į Šv. Pranciškaus Trečiojo ordino regulos seserų observančių bernardinių vienuolyną [49; 50]. Trečiajame rankraštyje – 1633 m. vienuolijos konstitucija, kuri seserų būdavo ne kartą perrašoma; šis rankraštis – XVIII a. nuorašas [8].

Vienas iš P. Tičkovskio kolekcijos rinkinių sietinas su Akmenynės dvaru ir Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės bažnyčios statybomis. P. Tičkovskis naująja bažnyčia pradėjo rūpintis dar tebebūdamas Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios rektoriumi. Akmenynės dvaro savininkai XVII a. buvo pastatę nedidelę koplyčią. Po 1861 m. ši medinė bažnytėlė buvo pertvarkyta į cerkvę, kuri amžiaus pabaigoje sunyko. Naujoji bažnyčia Akmenynėje buvo statoma 1926–1928 m. Šias statybas rėmė Akmenynės dvarininkė Jelena Renigerienė ir Akmenynės gyventojai, ketvirtojo dešimtmečio pradžioje prižiūrėję statomą kleboniją ir pradinę mokyklą¹³ [55, lap. 1–2].

Akmenynės bažnyčios statybas bei įrangą vaizduoja 1932 m. E. Zdanowskiui užsakytos fotografijos, kurios, kaip ir nežinomo autoriaus nuotraukos, gali sudaryti šios bažnyčios atvirukų rinkinį. Vienoje iš jų yra įamžintos 1926 m. vykusios statybos, kitose – jau baigta bažnyčia ir į pamaldas susirinkę Akmenynės gyventojai [11, lap. 1–12].

P. Tičkovskis rūpinosi ne tik bažnyčios statybomis, bet ir inventoriumi [11, lap. 2–13, 17–18]. Fotografijose taip pat užfiksuoti bažnyčios interjeras bei vidaus įranga, liturginiai indai ir devocionalijos, taip pat jiems saugoti įsigyti mediniai dėklai, kuriems būdingi XX a. pradžios taikomajame mene reiškęsi modernio stiliaus bruožai. Dauguma jų buvo sukurti šiai bažnyčiai. Jų projektus galbūt galėjo parengti Stepono Batoro universiteto Dailės fakulteto dėstytojai ir kiti jiems pažįstami dailininkai. Kai kuriuos jų P. Tičkovskis pažinojo asmeniškai, pavyzdžiui, Jurgį Hoppeną¹⁴, buvusį Dailių amatų mokyklos direktorių, Liudomirą Slendzinskį (Sleńdziński), Stepono Batoro universiteto Dailės fakulteto dėstytoją, kurie, kaip ir jis, buvo Mokslo bičiulių draugijos nariai.

Galima manyti, kad šių statybų metu P. Tičkovskis savo kolekciją papildė Akmenynės dvaro ir bažnyčios dokumentais [18; 19]. Trečiajame dešimtmetyje į jo kolekciją pateko rankraščiai,

11 Manoma, kad P. Tičkovskis jam nusiuntė B. ir E. Zdanowskių fotografijas.

12 Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, paversta Sapiegų mauzoliejumis, ir naujas Vilniaus bernardinių vienuolynas buvo pradėti statyti 1594 m. fundavus Leonui Sapiegai.

13 Akmenynės gyventojai, matyt, statybomis rūpinosi P. Tičkovskio prašymu, šiam būnant Vilniuje.

14 J. Hoppenas Vilniaus dailininkų draugijos Dailių amatų mokyklos direktoriaus pareigas ėjo 1927–1931 m. [23, 152].

kuriuos sudėtinga priskirti vieniems ar kitiems savininkams – kolekcininkams ar vienuolynams bei draugijoms. Reikėtų paminėti rankraščius, kurie, tikėtina, Bibliotekai buvo atiduoti kartu (kaip du tomai) ir galbūt priklausė vienam ir tam pačiam savininkui: tai vienuolių karmelitų pamokslų rinkinys [22] ir filosofinis traktatas [9]. Gali būti, kad šie dokumentai XVII a. priklausė vienam iš Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje veikusių karmelitų vienuolynų.

Bibliotekos Retų spaudinių skyriuje išsaugoti grafikos kūriniai padeda išskirti dar vieną kolekcijos dalį, apimančią raižinius ir litografijas bei cinkografijas, daugiausia XIX–XX a. I pusėje spausdintus maldyno paveikslėlius, kurie perteikia Vilniaus ir kitų miestų šventovėse gerbiamus Švč. Mergelės Marijos ir šventųjų paveikslus¹⁵ [39; 40; 41]. Vienas iš tuomet sukurtų grafikos kūrinių – Vilniaus Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios Švč. Mergelės Marijos paveikslas atvaizdas. Tai šio stebuklingo paveikslas kompozicijos interpretacija, kurios dailininkas – Vilniaus universitete meno studijas baigęs ir tuomet neblogai žinomas grafikas Valentinas Romanovičius [54].

Bibliotekos Retų spaudinių skyriaus fonduose yra išlikę XVIII–XX a. I pusėje sukurtų ekslibrisų, taip pat trafaretinių ženklų ir atspaudų rinkinys, kurio nemaža dalis galbūt jau ketvirtą dešimtmečio pabaigoje buvo saugoma skirtinguose aplankuose¹⁶. P. Tičkovskis savo rinkinyje stengėsi sukaupti įvairių ekslibrisų. Vieni iš jų yra skirti dvarų ir asmeninėms (taip pat paties kolekcininko [34]) bibliotekoms, pavyzdžiui, Jono Frideriko Sapiegos [28], Eustachijaus Tiškevičiaus [37], Aleksandro Chodkevičiaus [38], Mykolo Eustachijaus Brenšteino [Brensztein; 30], Tado Stanislovo Vrublevskio [Wróblewski; 47]. Kiti ekslibrisai yra sukurti vienuolynų ir kitų institucijų, pavyzdžiui, Aukštųjų karininkų D. L. K. Vytauto kursų [12] ir Šaulių sąjungos štabo tarnybinei [36], Gardino trečiosios apylinkės ligoninės [31] bibliotekoms; taip pat archyvams, pavyzdžiui, Lvovo miesto senųjų aktų archyvui [25].

P. Tičkovskio asmeniniame archyve išsaugoti laišškai, kaip ir vardiniai ekslibrisai, iliustruoja abipusius mainus su Vilniaus, Kauno, Varšuvos, Suvalkų ir kitų Lenkijos miestų [59; 58; 43; 42], taip pat Italijos, Latvijos, Portugalijos kolekcininkais [32; 33]. Juose dažnai minimi ekslibrisų pavadinimai, rečiau – sukaupti rinkiniai. Paminėtini Stasio Pilkos laišškai, kuriuose kolekcininkas užsimena ir apie savo rinkinius. P. Tičkovskio archyve buvo saugomi 1939 m. jam rašyti S. Pilkos laišškai, taip pat P. Tičkovskio laiškas lietuvių kalba. Viename iš jų S. Pilka atsiprašo, kad rašo lietuviškai [59, lap. 1]. Atsakydamas P. Tičkovskis prašo kolekcininką ir toliau jam rašyti lietuviškai, išsitardamas, kad ši kalba jam yra mielesnė, negu kitos [52, lap. 4–5]. Šis laiškas liudija apie Amerikoje tėvų dar neužmirštą ir šeimoje išsaugotą gimtąją kalbą.

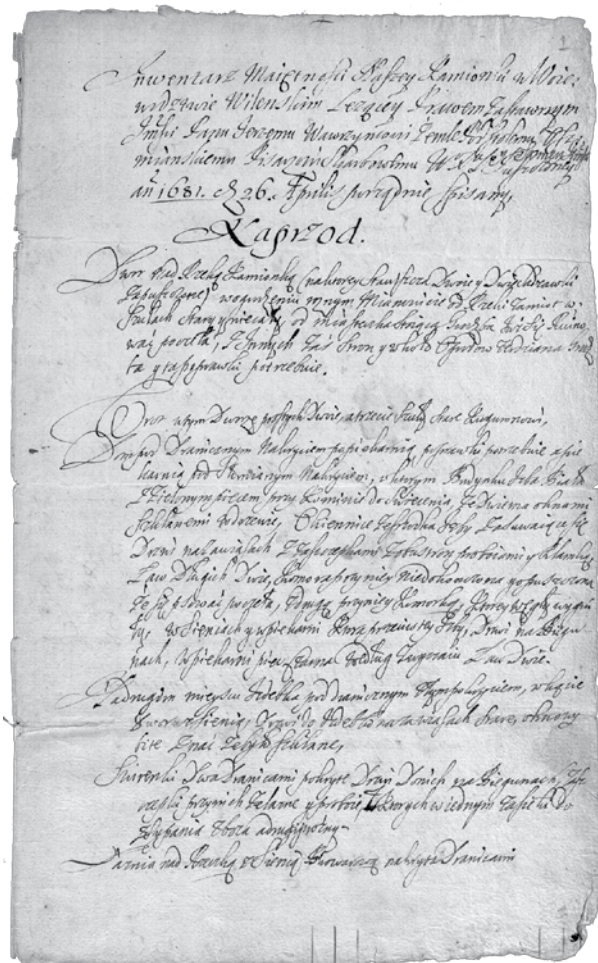
Laiškuose S. Pilka ragindavo P. Tičkovskį parašyti kitiems ekslibrisų kolekcininkams – Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus direktoriui Pauliui Galaunei, Kauno advokatui Viktorui Cimkauskui, taip pat dailininkui Gerardui Bagdonavičiui, sukaupusiems ekslibrisų rinkinius [59, lap. 1, 6]. Todėl nenuostabu, kad ekslibrisų rinkinyje randame S. Pilkos atsiųstus knygų ženklus, matyt, ne tik iš jo, bet taip pat ir kitų, tuomet gerai Lietuvoje žinomų kolekcininkų – P. Galaunės ir V. Cimkausko – rinkinių. Paminėtini G. Bagdonavičiaus ekslibrisai, skirti kunigams Juozapui Korsakui [1] ir Stasiui Stoniui [2], taip pat Jono Buračo ekslibrisas Kaziui Marčiulynui [7] ir Vytauto Bičiūno sukurti ekslibrisai [4; 5]. Laiškuose S. Pilka ne kartą yra prašęs P. Tičkovskio supažindinti jį su Vilniaus kolekcininkais ir jų rinkiniais. Abipusiai mainai P. Tičkovskiui leido pagausinti savo rinkinius lietuviškais, o Kauno kolekcininkui – Vilniaus, taip pat kitų šalių dailininkų sukurtais ekslibrisais.

15 Vėl „Sakralus menas“ Bažnytinio meno muziejaus ir LMA Vrublevskių bibliotekos 2015 m. lapkričio – 2016 m. vasario mėn. surengtoje parodoje eksponuota ir P. Tičkovskio sukaupta grafika bei nemaža dalis ekslibrisų. P. Tičkovskis Bibliotekai perdavė ir Italijos Giunterytės akvarelių bei piešinių, kurie dabar saugomi LMAVB Rankraščių skyriuje [44, 85].

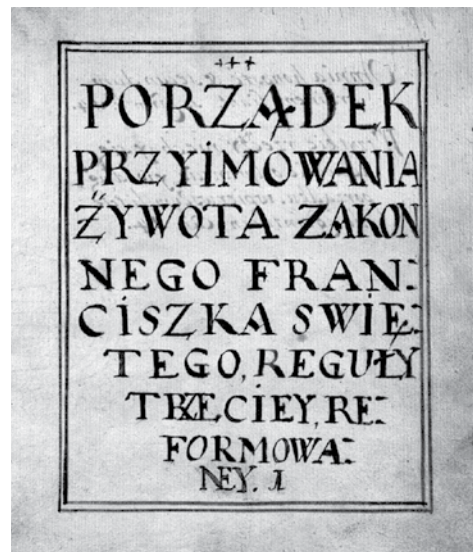
16 Vrublevskių bibliotekai atiduoti ekslibrisai XX a. ketvirtajame dešimtmetyje buvo pradėti tvarkyti juos klijuojant ant specialiai parengtų kortelių, kurios primena apie P. Tičkovskio rinkinį.



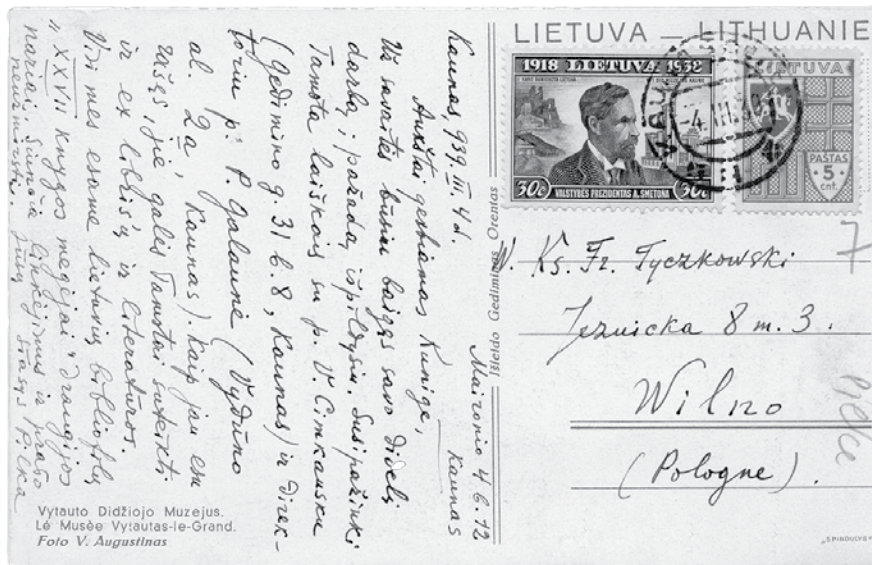
Atvirukas su Merideno vaizdu. Meriden: August Schmelzer Co., XX a. 1-asis deš.
LMAVB RS, F147-1149, lap. 4



Akmenynės dvaro inventorius... [Akmenynė], 1681. LMAVB RS, F147-871, lap. 1



Priėmimo į Šv. Pranciškaus Trečiojo ordino reformuotos regulos vienuolyną tvarka...
[S. l.], XVII a. LMAVB RS, F147-925, lap. 3



Stasio Pilkos laiškas P. Tičkovskiiui (1939-03-04) atvirlaiškyje *Vytauto Didžiojo muziejus*. (Kaunas: Spindulys, apie 1939). LMAVB RS, F147-557, lap. 7



Jonas Buračas. Ekslibrisas Kaziui Marčiulynui.
Kaunas, XX a. 4-asis deš.
LMAVB RSS, A-6313, M-61

Išvados. P. Tičkovskio asmeninės kolekcijos ir archyvo pradžia reikia laikyti seminarijos laikotarpiu įsigytas knygas ir sukauptus asmeninius dokumentus. Galima manyti, kad P. Tičkovskis daugumą sukauptų dokumentų buvo sudėjęs į tam tikrus rinkinius. Iki 1939 m. kolekcija buvo nuolat gausinama knygų ir rankraščių. Manoma, jog P. Tičkovskio domėjimasis dantiraščiais turėjo nemažą įtaką, kad kolekcijoje atsirastų senienų ir dantiraščio lentelių rinkinys.

Trečiajame dešimtmetyje P. Tičkovskio kolekcija, kaip ir asmeninis archyvas, ganėtinai išsiplėtė. Padaugėjo atvirukų. Iš jų išsiskyrė Merideno miesto atvirukų komplektas. Būdamas Vilniaus Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios rektoriumi, P. Tičkovskis savo kolekciją papildė Vilniaus bernardinų dokumentais. Akmenynės bažnyčios statybų metu P. Tičkovskio kolekcijoje pagausėjo rankraščių ir atvirukų, o jo archyve – laiškų, susijusių su Akmenynės dvaru ir šia vieta.

Ketvirtajame dešimtmetyje formavosi grafikos rinkinys, kuriame buvo ir maldyno paveikslėlių. Manoma, kad visiškai atskirą rinkinį sudarė ekslibrisai. Užsimezgdus ryšiams su skirtingų šalių kolekcininkais, P. Tičkovskio archyve padaugėjo laiškų bei atvirlaiškių, susijusių su ekslibrisų mainais. Susirašinėjimas su kolekcininku S. Pilka supažindino P. Tičkovskį su lietuviškais

ekslibrasais. Iš šio laikotarpio išliko laiškas, kuriame rašoma, kad P. Tičkovskiui brangi lietuvių kalba. Tai yra svarbus dokumentas jo biografijos tyrėjams.

P. Tičkovskio kolekcijos tyrimas parodė, kad ji buvo sudaryta iš daugelio mažesnių rinkinių ir įvairiomis aplinkybėmis kaupia skirtingose vietose. Asmeninis archyvas jam buvo toks pat vertingas, kaip ir kolekcija. Galima daryti atsargią prielaidą, kad kai kuriuos archyvo dokumentus (pavyzdžiui, atvirukus ir kai kuriuos laiškus), dar prieš atiduodamas Vrublevskių bibliotekai, P. Tičkovskis perkėlė į savo kolekcijos rinkinius.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Bagdonavičius, Gerardas. *Ex libris kun. Korsako J.*: [ekslibras]. [S. l.], apie 1934. LMAVB RSS, A-6313, K-82.
2. Bagdonavičius, Gerardas. *Ex libris Kun. Stasio Stonio*: [ekslibras]. [S. l.], 1926. LMAVB RSS, A-6313, S-32.
3. Baltrušaitis, Jurgis. *Apie tikrąjį pamaldumą*. Seinai: Laukaičio, Dvaranausko, Narjausko ir b-vės spaustu-
vėje, 1913. 47 p. LMAVB RSS, LK-20/1607.
4. Bičiūnas, Vytautas. *Ex libris Petras Babickas*: [ekslibras]. Kaunas, 1934. LMAVB RSS, A-6313, B-45.
5. Bičiūnas, Vytautas. *Ex libris Seminarii Metropolitanai Kaunensis R. P. L.*: [ekslibras]. Kaunas, XX a.
3-iasis deš. LMAVB RSS, A-6313, S-124.
6. Brant, Sebastian. *Titulorum omnium iuris tam civilis quam canonici expositiones*. Lugduni: apud Ioannem
Frellonium, 1559. 469, [35] p. LMAVB RSS, V1-163.
7. Buračas, Jonas. *Ex libris Kazys Marčiulynas*: [ekslibras]. Kaunas, XX a. 4-asis deš. LMAVB RSS,
A-6313, M-61.
8. *Comes Honoratus Vicecomes z Bozey y Stolice Apostolskiey...* [S. l.], XVIII a. LMAVB RS, F147-924.
9. Companella, Thomas. *Principio della morale filosofia*. [S. l.], XVII a. LMAVB RS, F147-271/2.
10. *Dantiraščiai, reljefai, skulptūrėlės*. III–I tūkst. pr. Kr. LMAVB RSS, Pranciškaus Tičkovskio senienų rin-
kinys, nr. 1–33.
11. *Edmundo Zdanowskio ir nežinomo autoriaus fotografijos*. [S. l.], 1926–1932. LMAVB RS, F147-370.
12. Galaunė, Paulius. *Aukštųjų Karininkų D. L. K. Vytauto Kursų Biblioteka*: [ekslibras]. Kaunas, 1924.
LMAVB RSS, A-6313, K-256.
13. *Gardino pranciškonų bažnyčia*: [atvirukas]. [S. l.], XX a. 3-iasis deš. LMAVB RS F147-517, lap. 2.
14. Herburt, Jan. *Statuta Regni Poloniae in ordinem alphabeti digesta*. Crac[ovia]: Lazarus Andreae excude-
bat, 1567. [5], 306, [8] lap. LMAVB RSS, L-16/2-30.
15. Ilgiewicz, Henryka. *Biblioteka Państwowa im Eustachego i Emilii Wróblewskich w Wilnie (1912–1939)
oraz towarzystwa ją popierające*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015. 342 p. ISBN 978-83-
8019-197-6.
16. Ilgiewicz, Henryka. Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos bičiulių draugija (1936–1939) ir jos
veikėjai. *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka*, [t.] 2011/2012, 2015, p. 41–51.
17. Ilgiewicz, Henryka. *Societates Academicae Vilnenses*: Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie (1907–
1939) i jego poprzednicy. Warszawa: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowe, 2008. 668 p.
ISBN 978-83-924311-4-5.
18. *Inwentarz mairtnosci Kamionka nazwaney w Woiewodztwie Wilenskim...* [Akmenynė], 1774. LMAVB
RS, F147-863.
19. *Inwentarz Maietnosi Naszej Kamionki w Wojewodztwie Wilenskim...* [Akmenynė], 1681. LMAVB RS,
F147-871.
20. *Istatai Dievotos draugybės šventosios Nazareto šeimynėlės*. Seinai: Laukaičio ir b-vės spaustu-
vėje, 1907. 18 p. LMAVB RSS, LK-20/1608.
21. Janonienė, Rūta. Švč. Mergelės Marijos paveikslas iš Vilniaus Šv. Mykolo bažnyčios votai ir karūnos.
Menotyra, 2004, nr. 2 (35), p. 24–35.
22. *Karmelitų pamokslai*. [S. l.], [1651–1658]. LMAVB RS, F147-271/1.

23. Laučkaitė, Laima, Jankevičiūtė, Giedrė. [Hoppen Jerzy, Hopenas, Jurgis]. In: *Lietuvos dailininkų žodynas* = Dictionary of Lithuanian artists. T. 3, 1918–1944. [Sudarė Lijana Šatavičiūtė-Natalevičienė]. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2013. P. 152–153.
24. *Leonardo Lepszy'o laiškas Pranciškui Tičkovskuii*. Krokua, 1933 09 29. LMAVB RS, F147-286, lap. 31–32.
25. Mękicki, Rudolf. *Archiwum Akt Dawnych miasta Lwowa*: [ekslibrisas]. [S. l.], 1934. LMAVB RSS, A-6313, A-24.
26. *Meridenas*: [atvirukai]. Meriden, Konektikutas (JAV): August Schmelzer Co., XX a. 1-asis deš. LMAVB RS, F147-1149, lap. 2–20.
27. *Meridenas*: [atvirukas]. JAV, XX a. 1-asis deš. LMAVB RS, F147-1149, lap. 1.
28. Mylius, Jan Fryderyk. *Ex Libris Bibliothecae Codnensis Illustrissimi et Excellentissimi Dni Joannis Friderici Comitis Sapieha...*: [ekslibrisas]. [S. l.], 1736. LMAVB RSS, A-6313, S-99.
29. Naruszewicz, Adam Stanisław. *Historja Jana Karola Chodkiewicza woiewody wilenskiego, hetmana wielkiego W. X. L.* W Warszawie: w drukarni nadwornej J. K. Mci. R., 1781. T. 1 [6], 425 p. LMAVB RSS, L-18/1040/1.
30. Nežinomas dailininkas. *Biblioteka Michala Eustachego Brenszteina*: [ekslibrisas]. [S. l.], XX a. pr. LMAVB RSS A-6313, B-106.
31. Nežinomas dailininkas. *Biblioteka 3 Szpitala okręgowego w Grodnie*: [ekslibrisas]. [S. l.], XX a. 4-asis deš. LMAVB RSS A-6313, B-163.
32. Nežinomas dailininkas. *Ex libris Gambini*: [ekslibrisas]. [S. l.], XX a. 4-asis deš. LMAVB RSS, A-6313, G-94.
33. Nežinomas dailininkas. *Ex libris Pina*: [ekslibrisas]. [S. l.], XX a. 4-asis deš. LMAVB RSS, A-6313, P-209.
34. Nežinomas dailininkas. *F. Tyczkowski Ex libris*: [ekslibrisas]. Vilnius, XX a. 4-asis deš. LMAVB RSS, A-6313, T-78.
35. Nežinomas dailininkas. *Paveikslėlis, skirtas subdiakono šventimams*. [S. l.], 1916. LMAVB RS, F320-1490.
36. Nežinomas dailininkas. *Šaulių Sąjungos Štabo Tarnybinė Biblioteka*: [ekslibrisas]. [S. l.], XX a. 4-asis deš. LMAVB RSS, A-6313, Š-70.
37. Nežinomas dailininkas. *Z Biblioteki Eustachego Hr. Tyszkiewiczza*: [ekslibrisas]. [S. l.], XIX a. vid. (iki 1873 m.). LMAVB RSS, A-6313, Tyszk-1.
38. Nežinomas dailininkas. *Z Ksiąg Alexandra Chodkiewiczza*: [ekslibrisas]. [S. l.], 1804. LMAVB RSS, A-6313, Ch-7.
39. Nežinomas litografas. Aušros Vartų Švč. Mergelė Marija: [litografija]. In: *Album de Wilna*. Paris: imp. Lemercier, XIX a., 6–7-asis deš. LMAVB RSS, G3-491.
40. Nežinomas raizytojas. *St. Anna pod Przyrowem*: [paveikslėlis]. [S. l.], XX a. 4-asis deš. (iki 1935 m.). LMAVB RSS, G1-220.
41. Nežinomas raizytojas. [*Šv. Rozalija*]: [paveikslėlis]. In Nürnberg: Verlag v. Carl Mayer, XIX a. II pusė. LMAVB RSS, G1-219.
42. *Nežinomo kolekcininko laiškas Pranciškui Tičkovskuii*. Danylča, 1939 06 14. LMAVB RS, F147-685.
43. *Nežinomo kolekcininko laiškas Pranciškui Tičkovskuii*. Varšuva, 1939 06 25. LMAVB RS, F147-686.
44. Pajedaitė, Ingrida. Lietuvos dailininkų piešinių ir eskizų kolekcija. *Bibliografija*, [t.] 2008/2009, 2011, p. 82–94.
45. *Pamokymas apie Viešpaties Jėzaus, Dievo Motinos ir Viešpaties Šventųjų šventes*: pagirtas ir patartas Šv. Tėvo Pijaus X. Seinai: Laukaičio, Dvaranausko, Narjausko ir b-vės spaustuvėje, 1910. 56 p. LMAVB RSS, LK-20/3188.
46. *Paskaitų konspektai*. [Varšuva], XX a. 3-iasis deš. LMAVB RS, F147-132.
47. Póltawski, Adam. *Ex libris T. S. Wróblewski*. Vilnius, 1908. LMAVB RSS, A-6313, V-428.
48. *Popiežiškojo Biblijos instituto studento Pranciškaus Tičkovskio knygelė*. Roma, 1925–1926. LMAVB RS, F147-37.
49. *Porządek przyjmowania żywotu zakonnego Franciszka Świętego reguły trzeciej...* [S. l.], XVII a. LMAVB RS, F147-925.
50. *Porządek przyjmowania żywotu zakonnego Franciszka Świętego reguły trzeciej...* [S. l.], 1709. LMAVB RS, F147-926.

51. *Pranciškaus Tičkovskio išvykimo į JAV dokumentai*. Meridenas, 1928. LMAVB RS, F147-48.
52. *Pranciškaus Tičkovskio laiškas Stasiui Pilikai*. [Vilnius], [1939-02-04]. LMAVB RS, F147-557, lap. 4–5.
53. *Pranciškaus Tičkovskio Vrublevskių bibliotekai padovanotų rankraščių, spaudinių ir dailės kūrinių sąrašas*. LMAVB RS, F75-137.
54. Romanovičius, Valentinas. *Cudowny Obraz Najświętszej Marji Panny w koście. Św. Michała w Wilnie...*: [piešinio cinkotipija]. Vilnius: Lux, [apie 1933]. LMAVB RSS, G3-468.
55. *S. Klubo laiškas Pranciškui Tičkovskiui*. [S. l.], 1935–1936. LMAVB RS, F147-496.
56. *Sprawozdanie ze stanu i działalności Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za rok 1934*. Wilno: nakładem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, 1935. 44 p.
57. *Sprawozdanie ze stanu i działalności Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie za rok 1938*. Wilno: nakładem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie, 1939. 47 p.
58. *Stanislovo Loza'os laiškas Pranciškui Tičkovskiui*. Varšuva, 1939-03-04. LMAVB RS, F147-513.
59. *Stasio Pilkos laiškas Pranciškui Tičkovskiui ir Pranciškaus Tičkovskio laiškas Stasiui Pilikai*. Vilnius; Kaunas, 1939-01-29–05-31. LMAVB RS, F147-557.
60. *Stebuklingas Šv. Antano Paduviečio paveikslas Kretingoje*: [atvirukas]. Klaipėda: Rytas, [apie 1938]. LMAVB RSS, Atv 26/3.
61. Tičkovskis, Pranciškus. *Curriculum vitae*. [Vilnius], po 1921. LMAVB RS, F147-1, lap. 1–2.
62. Tičkovskis, Pranciškus. *Curriculum vitae*. [Vilnius], 1934-06-10. LMAVB RS, F147-1, lap. 3–4.
63. *Vilniaus Šv. Pranciškaus ir Šv. Bernardino, Šv. Onos bažnyčios*: [atvirukas]. [S. l.], XX a. 2-asis deš. LMAVB RS, F147-517, lap. 3.

NERINGA MARKAUSKAITĖ

A look into the collection and archive of Franciszek Tyczkowski: a chronological aspect

Summary

The Rare Book Department in the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences is home to the collection of Father Franciszek Tyczkowski (1891–1982), which features manuscripts, books, graphic art prints, bookplates, a collection of antiquities and a set of unique cuneiform tablets. Father Tyczkowski donated this collection and his personal archive to the Wroblewski Library, which had been founded in the early 20th century and opened to public in 1935. At that point there was not enough time to establish a proper Tyczkowski collection, and the latter was formed only in the eighties based on manuscripts and other documents which had fallen into the holdings of the Manuscript Department. The rest of the collection, whose existence may be deduced from individual publications and art prints, was split among different other collections and so is not always easily recognizable by researchers.

Based on archival evidence, the article aims to characterize the Tyczkowski collection amassed and handed over to the library in the period from the second to the fourth decade of the 20th century, according special attention to chronological issues. The article also addresses the relation of this diverse collection to the Tyczkowski archive.

Tyczkowski started collecting at a young age. Research shows a particular importance of his archive's different sub-collections. They are likely tied to different periods in the collector's life: to his studies at the University of Warsaw, and then, in the third decade, at the Pontifical Biblical Institute; to the St Archangel Michael Church at the Vilnius Bernardine Monastery, where he was rector until the mid-thirties; to the Akmenynė estate (the present Šalčininkai district) owned by the Reniger family and the construction of St. Therese of the Child Jesus Church in the late twenties.

Acquired by Tyczkowski over the thirties, his bookplates make a separate sub-collection. Both the latter and a majority of letters addressed to Tyczkowski are a testimony to an active exchange of bookplates he maintained with collectors from Vilnius and Kaunas, from Warsaw and other Polish cities; as well as from Italy, Latvia, Portugal and other countries.